

— DÜNDEN BUGÜNE —

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ ve YAPISI

Z. Nurdan BAYSAL & Sefer ADA

Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

Prof. Dr. Sefer ADA

DÜNDEN BUGÜNE TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE YAPISI

ISBN: 978-605-318-208-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabı tümü ya da bölümleri,
kapak tasarı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayinevimize bilgi vermesini ve bandolsuz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Eylül 2015, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Aysegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A

Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 90)

Yayınçı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayinevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayinevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-İleti: pegem@pegem.net

Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

Kilis doğumludur. Kartal Bey İlkokulu, Kilis Ortaokulu, Kilis Kız Öğretmen Lisesini bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 1992-1993 eğitim-öğretim yılında bir özel okulda öğretmenlik yaptı. 1993 yılından sonra Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde çalışmaya başladı. Sınıf Öğretmenliğinde yüksek lisansını tamamladı. Doktorasını aynı üniversitenin Eğitim Bilimleri Eğitimi alanında, doçentliğini Sınıf Öğretmenliği Eğitimi alanında aldı.

Z. Nurdan BAYSAL, Marmara Üniversitesinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü müdür yardımcılığı görevinde bulundu. Z. Nurdan BAYSAL'ın Hayat Bilgisi Öğretimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Karşılaştırmalı Eğitim, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi alanlarında yayımlanmış çeşitli kitap, kitap bölümleri ve makaleleri mevcuttur. Yazar evli ve iki çocuk sahibidir.

Prof. Dr. Sefer ADA

İğdır doğumludur. Ali Kamerli İlkokulu, İğdır Ortaokulu, Kars Alparslan Lisesini bitirdikten sonra Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümünden yüksek lisans diploması ile mezun oldu. Arpaçay Lisesi Felsefe Grubu Öğretmenliği, Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü Öğretmenliği, Kars Dede Korkut Eğitim Enstitüsü öğretmenliği ve İstanbul Atatürk Yüksek Öğretmen Okulunda öğretmenlik ve müdür yardımcılığı görevinden sonra 1982 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde görevde devam etti. Doktorasını Eğitim Bilimleri eğitimi alanında, doçentliğini Yetişkin eğitimi alanında, profesörlüğünü ise eğitim alanında tamamladı.

Sefer ADA, Millî Eğitim Bakanlığı'nda müdür yardımcılığı ve üniversitede Anabilim Dalı Başkanı, Bölüm Başkanı, Dekan Yardımcısı, Eğitim Bilimleri Enstitüsü müdürlüğü gibi idarecilik görevlerinde bulundu. Sefer ADA'nın Eğitim Bilimine Giriş, Sınıf Yönetimi, Öğretmen Yetiştirme, Disiplin, Karşılaştırmalı Eğitim, Pedagoji ve Androgoji, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi alanlarında yayımlanmış çeşitli kitap ve makaleleri mevcuttur. Yazar evli ve bir çocuk sahibidir.

SUNUŞ

Modern çağda modern toplumlar eğitim bilimi alanında yapılmış bilimsel çalışma ve uygulama sonuçlarını dikkatle değerlendirderek, eğitim yapı ve sistemini geliştirmeye çalışmaktadır. Eğitim yapı ve sisteminin sürekli bir inceleme ve değerlendirme ile ele alınması, istenilen yönde ilerlemeyi kolaylaştırdığı gibi yanlıstan da çabuk dönülmesini sağlamaktadır.

Her toplum ihtiyaç duyduğu insan yetiştirme modelini oluşturmak için geçmişten günümüze kadar değişik uygulamalarda bulunmuşlardır. Her dönem istenilen insan tipinin çağın ve toplumun gereklerine uygun olduğu varsayımdan hareket edilmiştir. Örneğin; ülkemizde imparatorluk öncesi yetiştirmek istenilen insan tipi ile imparatorluk dönemindeki insan tipi farklı, cumhuriyet döneminde istenen insan tipi ayrı özellik taşımaktadır.

Her toplumda yöneticiler, uzmanlar ve ilgili diğer kişiler insan modelini oluştururken en önemli araç olarak eğitimi görmüşlerdir. Eğitim aracılığıyla insanların entellektüel boyutlarının çeşitli oranlarda geliştirilebileceği bugün daha iyi anlaşılmaktadır. Dünya ülkeleri önce çağ ve toplumsal yapıya uygun bir eğitim sistemi oluşturmak için çeşitli teorik ve uygulamalı çalışmalar yapmışlardır. Ülkemizde de kalkınma ve istenilen insan modeli oluşturmada en önemli faktörün eğitim olduğu bilinci her dönemde yetkililer tarafından kabul edilmiştir. Ancak istenen eğitim sistemi oluşturulurken yalnız iç dinamikler değil dış dinamiklerden de yararlanılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yabancı uzmanların Türkiye'ye davet edilip onların görüşleri doğrultusunda eğitim sistemini oluşturma ve geliştirme çalışmaları her alanda oldukça yoğun bir şekilde yapılmıştır.

Cumhuriyetin başından beri eğitim yapısı ve sistemini geliştirmek için pek çok adımlar atılmış, çok farklı politikalar uygulanmıştır. Doğrusu ve yanlışlarıyla alınan kararlar eğitim yapımızı etkilemiş, istikrarlı bir sistem oluşturmamızı güçləştirmiştir.

Eğitim politikalarının eğitim alanında bilimsel çalışmalar yapan, alanda çalışanların görüşleri ve modern toplumların bugün ve gelecekte gereksinimlerinin neler olabileceği hakkında önerilerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin gerektiği gibi yapılabilmesi için dünden bugüne eğitim yapı ve sistemimizin de iyi bilinmesi önemlidir. "Dünden Bugüne Türk Eğitim Sistemi ve Yapısı" kitabı ülkemizin eğitim sistem ve yapılarının bugünkü durumunu ve tarihsel geçmişini birlikte ele alan temel bir çalışmadır.

Bu eserde Türk eğitim sistemi çeşitli yönleri ile tarihsel süreç içerisinde incelenmiş, sistemi meydana getiren bütün faktörler birbiriyle ilişkili olarak analiz edilmiştir. Bu çalışma; her faktörün sistem içerisindeki fonksiyonunu bilimsel açıdan analiz eden; eğitim alanında çalışan uygulayıcılar, planlamacılar, yöneticiler ve eğitimin geleceğine yön veren karar mekanizmasındaki kişiler için kaynak oluşturabilecek önemli bir başvuru eseridir.

Eser; yazarların hem geniş kapsamlı bilimsel bilgi hem de alandaki uygulamalardan edinmiş oldukları izlenimler aracılığıyla geniş bir perspektifle, zengin ve güncel kaynak taraması yapılarak oluşturulmuştur. “Dünden Bugüne Türk Eğitim Sistemi ve Yapısı” eserinden eğitim bilimleri alanında çalışan ve ilgilenen herkesin yararlanması dileğiyle.

Prof. Dr. Ozana URAL

Marmara Üniversitesi İlköğretim Bölüm Başkanı

2015, İstanbul.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Türk Eğitim Sistemi, tarihi süreç içerisinde çeşitli boyutları ile ele alınmaya çalışılmıştır. Her sistemde olduğu gibi eğitim sistemi de çeşitli faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Ancak her faktörün sistemi oluşturan diğer faktörlerle etkileşim içinde olduğu gerçeği hiçbir zaman göz ardı edilmemiştir.

Sistemin çeşitli boyutları; öğretmen yetiştirmeye (çeşitli eğitim basamaklarına göre) geçmişten günümüze çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Ayrıca çeşitli eğitim basamaklarına göre Türk Eğitim Sisteminin geçirmiş olduğu gelişmeler hiyerarşik bir düzen içinde irdelenmiştir. Örneğin; okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yüksekokretim incelenmekle kalmamış, yetişkin eğitimine de yer verilmiştir.

Eğitim sisteminin açık sistem olma özelliğinden hareketle iç ve dış yapıda meydana gelen gelişmeler de çalışmanın kapsamı içinde değerlendirilmiştir. Örneğin; 1924 John Dewey'le başlayan ve günümüze kadar devam eden yabancı uzman davetleri ve bunların hazırlamış olduğu raporlar tarihsel bir sıra içerisinde ve tarafımızdan yapılan değerlendirmelerin ışığı altında irdelenmiş ve yapılan bazı önerilerin zaman içinde gerçekleşme durumlarına yer verilmiştir.

Türk Eğitim Sisteminin örgütsel yapısı, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar merkez ve taşra teşkilatı boyutlarıyla birim düzeyinde görev ve fonksiyonları açısından incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca sistem içinde rehberlik ve denetim birimi Milli Eğitim Bakanlığı ve il düzeyinde atama, görev, yetki ve sorumluluk düzeyinde yasal çerçeve içinde incelenmiştir.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapıldığı fiziki yapılar mimari bakımından ele alınarak mevcut durum ve olması gereken kriterler incelenmiştir. Ayrıca eğitimin yasal boyutu çeşitli kanun ve yönetmelikler çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle ilkokul düzeyindeki programlar 1924'den 2005'e kadar amaç, içerik ve fonksiyon bakımından incelenerek uygulama durumu irdelenmiş ve bazı programların birbirine göre durumları mukayese edilmiştir.

Türk Eğitim Sistemi dinamik bir yapı özelliğe sahip olduğu için cumhuriyetin başlangıcından günümüze kadar sık sık değişikliğe uğramıştır. Bazı değişiklikler uzun ön hazırlık çalışması sonunda uygulamaya konulmuş bazı değişiklikler ise çok kısa sürede yapılmıştır. Köklü yapısal değişikliklerin sistem içinde ortaya çıkardığı durumun ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri oldukça fazla olduğu için bu çalışmalar daha bilimsel ön çalışmayı gerektirmektedir. Örneğin; zorunlu eğitimin sekiz yıldan on iki yıla çıkarılması ayrıca 4+4+4 sisteminin uygulanmasının program, öğrenci, öğretmen

ve finansman boyutu oldukça geniş ve etkili yansımaları olmuştur. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın teşkilat yapısındaki geniş yapısal değişikliklerin kısa sürede iki kez yapılması, ilköğretim müfettişliğinin admının, il denetmeni, eğitim denetmeni, en son maarif müfettişi olması karışıklığı daha da arttırmıştır. Eğitim sistemini anlatmak için yapılan bu çalışmanın başladığı andan bittiği ana kadar sisteme gelen hızlı değişikliklere yetişmek de oldukça zorlanılmıştır.

Bu çalışmayı sürdürürken çeşitli aşamalarda katkıları olan Dr. Senem Seda ŞAHENK ERKAN'a, Dr. Bülent ÖZDEN'e, Araştırma Görevlisi Aslıhan ALYILDIZ, Nur ÜTKÜR, Faruk MALBELEĞİ, Halil ÖNAL, Özlem APAK TEZCAN ve Elif YILMAZ'a teşekkürlerimizi sunarız. Mayıs, 2015

Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

Prof. Dr. Sefer ADA

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
SUNUŞ	v

1. BÖLÜM

GENEL OLARAK SİSTEM VE EĞİTİM

Sistem Nedir?	1
Sistem Çeşitleri	3
Eğitim Sistemi Nedir?	7
Kaynakça.....	11

2. BÖLÜM

TARIHSEL GELİŞİM

Eski Türklerde Eğitim	13
Hunlarda Eğitim ve Öğretim	15
Göktürk Devleti.....	16
Eski Türklerde Yazı	18
Uygur Devleti	21
İslâm Sonrası ve Osmanlı Dönemi’nde Eğitim	22
İslamiyet Döneminde Eğitim.....	23
İslam'da Eğitimin Prensipleri	25
İslam'da Eğitimin Kaynakları Nelerdir?.....	26
İBNİ SİNA	28
GAZALİ	30
İBNİ HALDUN	31
MEVLANA	35
FARABİ	37
Osmanlı Döneminde Eğitim	41
Osmanlı Döneminde Bilim ve Bilime Katkıda Bulunanlar	42
18. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Batıya Yöneliği	43
Mektep Kelimesinin Kökeni	44
Sibyan Mekteplerinde Zorunlu Eğitim	45

Medreselerde Eğitim	46
Medrese'nin Kökeni	46
Medresenin Kavram Olarak Anlamı	46
Medrese Sistemi ve İşleyışı.....	46
Osmanlı İmparatorluğu'nda Medreseler	47
Medreselerde Eğitim ve Öğretim Metodu	47
Medreselerde Okutulan Dersler	49
Medreselerde Program	49
Medreselerde Fiziki Yapı ve Mimari Tarz	50
Medreselerin Kapanma Süreci.....	52
Medreseler ile Avrupa'daki (12. Yüzyıl Sonrasında Gelişen) Üniversitelerin Karşılaştırılması	52
Avrupa'daki Üniversitelerle Medreselerin Örgütsel Yapı Bakımından Farklılıklar.....	54
Enderunda Eğitim.....	55
Enderun'un Kökeni	55
Enderun Sistemi ve İşleyışı	55
Enderun'da Okutulan Dersler	58
Enderun'un Fiziki Yapısı ve Mimari Tarzı	58
Enderun Hangi Eğitim Sistemine Benzetilebilir?	58
Enderun ile Medreseler Arasındaki Farklılıklar	59
Kaynakça.....	61

3. BÖLÜM TEŞKİLAT YAPISI

Dış Faktörler.....	70
İç Faktörler	71
Osmanlı Döneminde Eğitimin İdari Yapısı	71
Tanzimat Döneminde Eğitimin Yapısı.....	72
Mutlakiyet Döneminde Eğitimin İdari Yapısı	73
Meşrutiyet Döneminde Eğitimin İdari Yapısı.....	74
Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat Yapısı.....	75
Maarif Eminliklerinin Kuruluşu ve Fonksiyonları	77
Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Birlikte Öğretimde Yapılan Düzenlemeler.....	82
1926 Tarih ve 789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun	85

739 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Yapısında Madde Düzeyinde Yapılan Kısmı Değişiklikler	88
Maarif Teşkilatına Dair 1926 Tarihli 832 Sayılı Kanuna Müzeyyel Kanun	88
1983 Tarih ve 179 Sayılı Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.....	89
Bakanlık Merkez Teşkilâtı.....	90
Bakanlık Makamı	90
Ana Hizmet Birimleri.....	90
Danışma ve Denetim Birimleri	91
Yardımcı Birimler.....	91
Taşra ve Yurtdışı Teşkilâti.....	92
Bağlı Kuruluşlar.....	93
Yöneticilerin Sorumlulukları	93
Koordinasyon ve İşbirliği Konusunda Bakanlığın Görev, Yetki ve Sorumluluğu	93
Geçici Hükümler	93
Merkez Teşkilatı.....	96
Danışma ve Denetim Birimleri	96
Yardımcı Birimler.....	97
İntikal Eden Yetkiler	98
Ders ve Konferans Ücretleri.....	98
Kadrolar.....	99
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü	106
Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.....	106
Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.....	107
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü	107
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü	108
Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.....	108
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü	109
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.....	109
Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.....	109
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü	110
Rehberlik ve Denetim Başkanlığı.....	111
Strateji Geliştirme Başkanlığı	112
Hukuk Müşavirliği	112
İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü	113
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü	113

Bilgi İşlem Grup Başkanlığı	114
İnşaat ve Emlak Grup Başkanlığı	114
Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği	116
Özel Kalem Müdürlüğü.....	116
Milli Eğitim Şuraları.....	121
1920-2014 Tarihleri Arasında Milli Eğitim Bakanlığı Görevinde Bulunanlar ve Yaptıkları Önemli Çalışmalar.....	128
Kaynakça.....	139

4. BÖLÜM

EĞİTİM BASAMAKLARI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ	141
Temel Kavram ve Tanımlar.....	141
Okul Öncesi Eğitimin Amaçları ve Temel İlkeleri	142
Amaçlar	142
Temel İlkeleri	142
Okul Öncesi Eğitimin Gerekliliği	144
Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	145
Milli Eğitim Şuralarında Okul Öncesi Eğitim	148
Okul Öncesi Eğitim Programları	149
Erken Çocukluk Eğitim Kurumu Açabilecek Kurum ve Kuruluşlar.....	156
Kaynakça.....	161
TÜRKİYE'DE İLKOKUL.....	162
İlköğretimimin Tarihsel Gelişimi	163
Anadolu Selçuklularında ve Beyliklerinde (1071-1308)	164
Yenileşme Hareketi (1773-1839)	167
Tanzimat Dönemi (1839-1876)	167
Mutlakiyet Dönemi (1878-1908)	168
II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1918).....	169
Cumhuriyet Dönemi (1923'den Günümüze).....	170
Kaynakça.....	182

EĞİTİM PROGRAMLARI (İLKOKUL PROGRAMLARI).....	183
Bir Program Öyküsü.....	183
Öğretim Programlarının Değişme Zamanı ve Program Değerlendirme Modelleri	187
1924 İlk Mektepler Müfredat Programı	189
1926 İlk Mektep Müfredat Programı	190
1936 İlkokul Programının Hedefleri (MEB, 1936)	191
İlkokulun Eğitim ve Öğrenim Prensipleri	193
1948 İlkokul Programı.....	198
1968 İlkokul Programı (MEB, 1968).....	200
İlköğretimimin Amaçları.....	200
Programın Uygulanmasıyle İlgili Genel Esaslar	203
Yakın Çevre	203
Öğretimde Toplulaştırma.....	204
Konular ve Üniteler.....	204
2005 Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanan Program.....	206
Yenilenen İlköğretim Programlarının Vizyonu	207
Yenilenen İlköğretim Programlarının Farklı Yönleri	208
Öğretim Programlarının Temelleri.....	209
Toplumsal Temelleri	209
Bireysel Temelleri	210
Ekonomik Temelleri	211
Tarihsel ve Kültürel Temelleri	211
Öğretim Programlarının Öğeleri ve İçeriği	211
Programlarda Ortak Beceriler.....	212
Kaynakça.....	217
ORTAÖĞRETİM.....	218
Ortaokul.....	218
Lise.....	221
1922'den Günümüze Lise Müfredat Programları.....	225
Ortaöğretimde Yıllık Çalışma Takvimi	226
Açık Öğretim Lisesi Uygulaması.....	227
Liselerin Yeniden Dört Yıla Çıkarılması	228
İlköğretimden Ortaöğretime Geçişle İlgili İşlemler	232
Kaynakça.....	244

YÜKSEKÖĞRETİM	245
1933 Reformu	247
1946 Reformu	248
Birinci YÖK Kanunu	248
İkinci YÖK Kanunu	249
Türkiye'de Yükseköğretimde Okullaşma Oranları	255
Yükseköğretimde Finansman Sorunu ve Bunun Doğurduğu Sonuçlar.....	256
Yükseköğretimde Genel Durum	261
Yükseköğretimde Sorunlar	263
Kaynakça.....	265

5. BÖLÜM **YETİŞKİN EĞİTİMİ**

Eğitim Türleri.....	267
Yetişkin Kimdir?	269
Yetişkinin Gelişim Ödevleri ve Yetişkin Tipleri	270
Yetişkin Eğitimi Nedir?.....	271
Yetişkinlerde Öğrenme	272
Yetişkinin Öğrenme Aşamaları ve Öğrenme Süreci	274
Yetişkin Öğrencinin Özellikleri Nelerdir?.....	275
Günümüzde Örgün Eğitim Sistemindeki Aksaklılıklar	276
Yetişkin Eğitimini Gerektiren Nedenler	277
Yetişkin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	280
Yetişkin Eğitimiminin Türkiye'deki Gelişimi.....	280
Cumhuriyet Öncesi Yetişkin Eğitimi Alanındaki Çalışmalar	280
Cumhuriyet Sonrası Yetişkin Eğitimi Alanındaki Çalışmalar	282
Yetişkin Eğitimiminin Dünya'daki Gelişimi	284
Yetişkin Eğitim Yöntemleri	286
Yetişkin Eğitim Programları.....	288
Ülkemizde Yetişkin Eğitim Programı Uygulayan Kuruluşlar.....	289
Örnek Bir Kütüphanecinin Yetişkin Eğitimi Alanındaki Çalışmaları ve Dünyadaki Yansımaları	292
Bir Yaygın Eğitim Kurumu Olarak Dershaneler	294
Giriş Sınavları	295
Eğitim Sistemindeki Aksaklılıklar.....	296
Toplumsal Faktörler.....	297
Dershanelerin Tarihsel Gelişimi.....	297
Kaynakça.....	305

6. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİM

Kavram Olarak Özel Eğitim.....	307
Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi	309
Kaynaştırma Eğitimi Nedir?	320
Kaynaştırmayanın Tercih Edilmesinin Nedenleri	322
Özel Gereksinimli Çocukların Sınıflandırılması.....	323
Özel Eğitim ile İlgili Sorunlar	324
Kaynakça.....	330

7. BÖLÜM TEFTİŞ VE DENETİM

Tarihsel Süreç İçerisinde Teftiş, Denetim, Rehberlik ve Eğitim Denetmeni ile İlgili Temel Kavramlar	331
Teftişin Tanımı.....	331
Sanatsal Teftiş.....	332
Denetim İle İlgili Diğer Kavramlar	333
Bilimsel Teftiş.....	333
Teftiş Türleri.....	334
Denetim Türleri.....	336
Soruşturma ile İlgili Temel Kavramlar.....	336
Disiplin Soruşturmasının Yasal Dayanakları.....	338
Disiplin Soruşturmasının Yürüttülmesi ile İlgili İşlemler.....	339
Disiplin Soruşturma Raporunun Hazırlanması.....	340
Denetimin Tarihsel Gelişimi	340
Bilimsel Teftişin Sorunları.....	344
Eğitim-Öğretim Sürecinin Değerlendirilmesi.....	344
Görev Alanlarına Göre Mütettişler.....	346
Mütettişlerin Yeterlilik Alanları.....	348
Maarif Mütettişleri Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	349
Maarif Mütettişleri Başkanlığının Kuruluşu ve Görevleri	353
Mütettiş ve Mütettiş Yardımcılarının Görev ve Yetkileri	359
Mütettişlerin Bilgi ve Belge İsteme Yetkileri.....	359
Kaynakça.....	363

8. BÖLÜM

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODELLERİ

İlkokul Öğretmeni Yetiştirme	365
İlköğretim Okulu (Darülmuallimin).....	365
Darülmualimin Nizamnamesi (İlköğretim Okulu Tüzüğü).....	367
İlköğretim Okulu'nun Ders Programı.....	369
Köy Muallim Mektepleri	371
Köy Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri	372
Köy Enstitülerileri	374
Köy Enstitülerinin Kuruluş Kanunu ve Gerekçesi	375
Köy Enstitülerine Öğrenci Alımı ve Yetiştirilmesine Yönelik İlkeler	375
Köy Enstitülerinin Programı	376
Köy Enstitülerileri Öğretim Programı	377
Önceden Hazırlanmış Bir Eğitim Programının Bulunmadığı Dönem	378
Hazırlanmış Eğitim Programlarının Uygulandığı Dönem	378
1943 Köy Enstitüsü Programı.....	379
1947 Köy Enstitüsü Programı.....	380
1953 Köy Enstitüsü Programı.....	380
1947 Öğretim Programının Özellikleri	381
1953 Öğretim Programının Özellikleri	383
İlköğretim Birinci Kademe Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Yüksekokullar.....	392
Ortaokula (İlkögrenim İkinci Kademe) Branş Öğretmeni Yetiştiren Eğitim Enstitüleri.....	394
Liselere Öğretmen Yetiştirme- Yüksek Öğretmen Okulları	398
1959 Yüksek Öğretmen Okulu (İkinci Yüksek Öğretmen Okulu)	400
Öğrenci Kabul Koşulları.....	401
Yüksek öğretmen Okullarının Kapatılma Süreci	405
Deneme Yüksek Öğretmen Okulu (Üçüncü Yüksek Öğretmen Okulu)	406
En Son Yüksek Öğretmen Okulu (Dördüncü Yüksek Öğretmen Okulu)	407
Mesleki Teknik Orta Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	409
Kız Meslek Öğretmen Okulu.....	409
Kız Sanat Öğretmen Okulu.....	410
Gezici Kadın Kurs Öğretmeni Yetiştirme Merkezi.....	410
Öğretmenlik Kursları.....	410
Yardımcı Öğretmenlik	410
Erkek Meslek Öğretmen Okulu.....	411
Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu.....	412

Din Bilgisi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi	412
Özel Eğitim Öğretmeni Yetiştirme	413
Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Elemanı Yetiştirme	414
Enstitüler Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek	415
Milli Eğitim Bakanlığı Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek.....	415
YÖK Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek.....	416
ÖYP (Öğretim Üyesi Yetiştirme Projesi) Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek	416
Günümüzde Öğretmen Yetiştirme- Eğitim Fakülteleri	417
Öğretmen Yetiştirmede 1982 Öncesi ve Sonrası Durum.....	417
Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması: 1997 Düzenlemesi.....	421
Tezsiz Yüksek Lisans Programları.....	425
Öğretmen Yetiştirmede Örnek Bir Girişim	433
Çeşitli Ülkelerin Öğretmen Yetiştirme Programlarına Genel Bir Bakış	436
Moldova Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı Comrat Devlet Üniversitesi	
Öğretmen Yetiştirme ve Pedagoji Dersleri.....	436
Gürcistan Eğitim Ve Bilim Bakanlığı Akaki Tsereteli Devlet Üniversitesi	
Fen Edebiyat Fakültesi Öğretmen Yetiştirme ve Pedagoji Dersleri	438
Amerika Birleşik Devletleri’nde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagoji Dersleri	438
İlköğretim Öğretmeni Olabilmek	439
Lise Öğretmeni Olabilmek.....	439
Öğretmen Yetiştirme Sistemi.....	440
Öğretmen Olmak için Alınması Zorunlu Sertifika ve Testler.....	442
Yeni Zelanda Massey Üniversitesi Eğitim Fakültesi Lisans Düzeyinde	
İlköğretim Öğretmenliği Programı.....	442
İngiltere’de Öğretmen Yetiştirme	443
TESOL Programı.....	443
CELTA Programı.....	444
DELTA Programı.....	445
Uluslararası Öğretmenler	446
Uluslararası Okullarda Uluslararası Öğretmenler	446
Uluslararası Öğretmenlerde Olması Beklenen Yeterlilikler	447
Çeşitli Ülkelerde Öğretmen Yetiştirme Program ve Süreleri	449
Öğretmenlerin Özerkliği.....	451
Bazı Avrupa Ülkelerinde Özerklik Uygulamaları.....	455
Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme İçin Sonuç ve Öneriler	458
Kaynakça.....	461

9. BÖLÜM

YABANCI UZMAN RAPORLARI VE DEĞERLENDİRMESİ

Cumhuriyet Öncesi Yabancı Uzmanların Etkisi	467
Cumhuriyet Dönemi'nde Yabancı Uzmanların Etkisi.....	469
J. Dewey'nin 1924 Tarihli Raporu	470
Program.....	471
Maarif Vekilliği Teşkilatı	472
Okul Sistemi.....	478
Orta Dereceli Okullar	479
Yüksek Mektepler.....	480
Sihat ve Sağlıklı Yaşam (Hifzıssıhhıa)	481
Muhtelif Mevat	482
1924 Tarihli J. Dewey'in Raporuya İlgili Sonuçlar ve Bunun Uygulamaya Yansımaları.....	482
Köy ve Şehir Koşullarına Uygun Okulların Açılmasına İlişkin Öneriler	483
Dr. Kühne'nin 1925 Tarihli Mesleki Terbiyenin İnkışafına Dair Raporu.....	486
Eray, G. Stiehler ve Ernest Egli (1926)	488
Ömer Buyse'nin 1927 Tarihli Teknik Öğretim Hakkındaki Raporu	489
Bay ve Bayan Ruatelet (1927).....	491
Bayan Boccard Ve Oldenburg (1927).....	491
Adolphe Ferrière (1928).....	492
Albert Malche'nin 1932 Tarihli İstanbul Üniversitesi'nin İslahatı Hakkında Raporu.....	492
Albert Malche'nin İstanbul Üniversitesi'ne İlişkin Eleştirileri	494
Albert Malche'nin Raporu ve Öneriler.....	495
Amerikan Heyeti'nin 1933-1934 Tarihli Maarif İşleri Hakkında Raporu.....	497
Philipp Schwartz (1933)	507
Dr. Beryl Parker'in 1934 Tarihli Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Raporu	507
Raporun Birinci Bölümü	508
Birinci Bölümün Değerlendirmesi.....	512
Raporun İkinci Bölümü	513
İkinci Bölümün Değerlendirmesi	517
Raporun Üçüncü Bölümü.....	518
Üçüncü Bölümün Değerlendirmesi.....	524
Raporun Dördüncü Bölümü	528
Raporun Genel Değerlendirmesi	532

Watson Dickermann'ın 1951 Tarihli Türkiye'de Halk Eğitimi Hakkında Raporu	536
Özel Kuruluşlar ve Müesseseler.....	545
Raporun Değerlendirmesi	548
Prof. Dr. Kate Wixon Wofford'un 1951 Tarihli Türkiye İlkokulları Hakkında Raporu.....	548
John J. Rufi'nin 1952 Tarihli Türkiye'de Orta Öğretim Hakkında Raporu (Gözlemler, Sorunlar ve Öneriler)	549
Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki Çalışmaları	551
İstanbul'daki Çalışmaları	551
Raporun Sınırlılıkları ve Uygulanabilirlik Olanakları.....	552
Raporun Birinci Bölümüne İlişkin Değerlendirme.....	561
Ellsworth Tompkins'in 1952 Tarihli Ortaöğretim Hakkında Raporu.....	565
Lester Beals'in 1952-1953 Tarihli Rehberliğin Lüzumu Hakkında Raporu	566
Roben J. Maaske'nin 1953 Tarihli Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sistemi Hakkında Raporu	566
Japon Pedagoglar Heyeti Raporu (1984).....	567
Dünya Bankası, Yükseköğretim Kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1994 Tarihli Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi	569
Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Geliştirilmesine Yön Veren Temel İlkeler	570
Diğer Uzmanlar	573
Raporlara İlişkin Sonuç	574
Kaynakça.....	576

10. BÖLÜM

OKULLARIN FİZİKSEL YAPILARI VE ÖZELLİKLERİ

Eğitim Yatırımlarının Gerçekleşme Sürecinin Aşamaları	578
Eğitim Yapılarının Konumlanması	579
Eğitim Yapıları/Kurumları Standartları.....	583
Okul Yapılarının Özellikleri.....	585
Örnek Eğitim Yapıları	586
Halil Bektaş İlköğretim Okulu.....	586
İTÜ Ekrem Elginkan Lisesi.....	586
Fmv Erenköy Kampusü	587
Kaynakça.....	590

11. BÖLÜM **YASAL TEMELLER**

Yasal Temeller	591
Kaynakça.....	625

12. BÖLÜM **TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Türk Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerileri	627
Kaynakça.....	658

Kaynakça.....	659
Kanunlar	672
İnternet Kaynakları	674

1. BÖLÜM

GENEL OLARAK SİSTEM VE EĞİTİM

Sistem Nedir?

Eğitim sistemini ayrıntılı olarak açıklamadan önce genel olarak sistem kavramının açıklanmasında fayda vardır. Bu bölümde, sistem kavramı teorik düzeyde genel olarak tarihsel durumu da göz önüne alınarak açıklanmış, eğitim sistemi de bu genel sistem içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sistem, biri birini düzenli bir biçimde etkileyen, biri birine dayanan öğelerden (alt sistemlerden) oluşan bir bütündür. Sistem çevresinden girdiler alır. Çevresine çıktılarını vererek hizmet eder. Sistem girdi aldığı çıktı verdiği ve etkileştığı sistemlerden oluşan bir çevre içinde yaşar. Sistemin amacı çevresine çıktılarını verecek bunun karşılığında da çevresinden girdiler alarak yaşamاسını sürdürmektedir (Başaran, 1988). Bu parçalar bir sistemde olduğu gibi sistemi meydana getiren alt sistemlerde de bulunur. Modern kuram birbirini etkileyen öğeler topluluğu olarak tanımlanan sistem görüşünü orgüte uygulamış ve orgütü bir bağımlı değişkenler sistemi olarak kabul etmiştir. Genel olarak sistem birlik ve beraberlik niteliği taşır. Belirli yasalara göre çalışır ve bütün bir sonuç elde eder (Allport, 1955'den akt. Bursalioğlu, 2008).

Bir başka ifade ile sistem fert, formal örgüt, informal örgüt, rol, statü ve ortam gibi stratejik parçalardan meydana gelir (Litterer, 1963'den akt. Bursalioğlu, 2008).

Sistemlerin bazı özellikleri vardır: Her sistem başka bir sistemin parçasıdır ve bir çok alt sistemlerden meydana gelir. Sistemin bütün parçalarının gerçekleştirmeye çalıştığı bir amacı bulunur. Sistemler karmaşıktr. Yani, bir faktördeki değişme diğer değişkenleri de etkiler. Sistem teriminin en sakıncalı özelliği kapalılık izlenimi göstermesidir. Çünkü kendi kendini besleyen, yöneten ve dışarıya karşı

kapalı görülen bir düzendir. Alt sistemler arasındaki iletişim sürtüşmelerden dolayı her sistem enerji kaybeder. Bu yüzden bir örgüt yapısı kendisinden beklenen verimi yansıtır (Bursaloğlu, 2008).

Bir sistemin diğer sistemlerden farklılığını belirlemek amacıyla sınırlanırılması gerekiği düşünüldüğünden sistemler arasında sınırlar çizilmiştir. Bu sınırlar ile sistemin dışında ve içinde neler olduğu tespit edilmektedir. Sistemin çevresi ise sistemin sınırı dışında kalan ve sisteme ait olmayan her şeydir. Sistem sınırları dışında kalıp sistemle ilişki içerisinde olan unsurlar ise çevre elementleri olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda çevre ve sistemin etkileşim içinde bulunmasını sağlayan her faktör kenar elementi olarak adlandırılmaktadır (Böhm ve Fuchs, 2002).

Sistem teorik düzeyde tarihsel süreç içerisinde birbirinden farklı düzeyde bir gelişme göstermiştir. 1900'lü yılların başından günümüze kadar sistemin gelişimi beş aşamada gösterilmektedir. Her aşamanın temsilcisi çizelgede görüşmektedir.

Çizelge: Sistemin Aşamalar Halinde Tarihsel Gelişimi

Sistem	Rasyonel	Doğal
Kapalı	Aşama I 1900-1930 Bürokrasi Teorisi, Klasik Yönetim Yaklaşımı (Taylor, Fayol, Weber)	Aşama II 1930-1960 İnsan İlişkileri Hareketi, İşbirliği Sistemi (Mayo, Whyte, Reothisberger/Dickson, Bernard)
Açık		Aşama V 1990-aktuel Sosyal Sistem Kuramı (Luhmann)
	Aşama III 1960-1975 Sınırlı Rasyonellik, İşlem Maliyeti Kuramı, Temsil Kuramı, Olumsallık Kuramı (March/Simon, Williamson, Alchian/Demsetz, Burns/Stalker, Lawrence/Lorsch)	Aşama IV 1975 aktuel Postmodern Örgüt Kuramı, Sosyo-kültürel Sistemler Olarak Örgütler, İşlevsel Farklılıklar (Weick, Luhmann)

Kaynak: Labucay, 2010.

Labucay (2010) Baumüller'in çalışmasını sentezleyerek sistem kavramının teoriler tarihindeki gelişimini yukarıdaki çizelgede görselleştirmiştir. Göründüğü gibi kuramcılar sistem kavramını sürekli olarak iyileştirme ve somutlaştırma çabası içindedirler. Mekanik anlayış sonucunda işletmeler önceleri sadece girdinin çıktıya dönüştürüldüğü önemsiz bir sistem olarak kavramsallaştırılmaktaydı. Zamanla bu anlayıştan uzaklaşılmıştır.

Sistem Çeşitleri

Bu başlık altında sistem iki kategoride incelenmiştir. Önce sistem genel olarak çeşitleri ve alt özellikleri ile birlikte ifade edilmiş sonra da okul sisteminin özellikleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çağcıl örgüt düşüncesinin temellerinin modern sosyal bilimin içinde yermasına karşın birbiriyile yarısan genel olarak üç sistem perspektifi ortaya çıkmış ve savunucuları ile birlikte var olmaya devam etmektedir. Bunlar; rasyonel sistem, doğal sistem ve açık sistem, kapalı sistem perspektifleri olarak adlandırılmaktadır. Bu üç örgüt perspektifi göreli olarak birbirinden farklı ama birbiriyle örtüşen, birbirini tamamlayan bazen de birbiriyle çelişen yönlerle sahiptir. Aypay'a (2012) göre sistem çeşitlemesi:

Rasyonel Sistem: Örgütleri belirli örgütsel amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulan biçimsel bir araç olarak görmektedir. Rasyonellik önceden belirlenen örgütsel amaçların en yüksek verimlilik ile gerçekleştirilmesi için örgüt etkinliğinin düzenlenmesi, organize edilmesi ve harekete geçirilmesinin derecesidir.

Doğal Sistem: Doğal sistem perspektifinin kökleri 1930'larda insan ilişkileri yaklaşımındadır. Büyük oranda bilimsel yöneticilere bir tepki olarak gelişti ve rasyonel sistemler modelinin yetersizliklerini gördü. Yalnız amaçlar ve yapı, örgütleri özgün kılmaz. Aslında örgütün biçimsel özellikleri sistemin varlığını sürdürmesi bireylerin özellikleri ve informal ilişkiler gibi daha önemli özellikler tarafından gölgede bırakılır. Rasyonel sistemler perspektifi yapının bireyden daha önemli olduğunu vurgularken, doğal sistemler perspektifi bireyin yapısından daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bir başka ifade ile rasyonel sistemler insansız yapıyı, doğal sistemler modeli ise, açık bir öncelik farklılaşmasıyla örgüsüz insanı vurgulamaktadır.

Açık Sistem: Örgütsel davranışın dış faktörlerden ayrılabileceği gibi gerçekçi olmayan bir varsayıma tepkidir. Çevreden gelen kaynaklar ve politik baskilar örgütün iç işleyişini etkiler. Açık sistem modeli örgütlerin yalnızca çevrelerinden etkilendiklerini değil aynı zamanda bu etkilere bağlı olduklarını kabul eder. Genel bir düzeyde örgütler kolayca açık sistemler olarak görülebilirler. Örgütler çevre-

lerinden girdi alırlar. Onları dönüştürür ve çıktı üretirler. Örneğin okullar; emek, öğrencilere ve para gibi girdiler alan ve bu girdileri eğitsel olarak dönüşme sürecine tabi tutarak okuma yazma bilen öğrenciler ve mezunlara dönüştüren sosyal sistemlerdir (Aypay, 2012).

Kapalı Sistem: Kapalı sistemlerde çevre etkenleri dikkate alınmadığı için denge durumunda bulunma eğilimi de yoktur (Kaya, 1984). Kapalı sistemler içinde yaşadığı toplumun etkilerinden soyutlanmış, dıştan gelen etkilere karşı direnç gösteren kendisi de dıştaki faktörleri etkilemeyen bir yapı arz etmektedir. Ancak günümüzde toplum içerisinde faaliyet gösterip dışa kapalı olan bir örgütten söz etmek mümkün değildir. Bazı örgütler dışa tamamen açık bazı örgütler de kısmen kapalılık özelliği göstermektedir. Kapalı bir örgütün tek başına varlığını sürdürmesi mümkün değildir. Her örgütte mutlaka bir çevre, bir girdi, bir süreç, bir de çıktı mevcuttur.

Açık sistemlerin ortak ve ayrı özellikleri vardır. Bunlardan aşağıda belirtilen özelliklerin bütün açık sistemler için genel olduğu söylenebilir (Katz-Kahn, 1966'dan akt. Bursaloğlu, 1978):

- Açık sistemler çevrelerinden enerji alırlar. Sistemin çalışması çevreden giren bu enerjiye bağlıdır. Özellikle sosyal örgütler diğer kurumlardan madde ve insan girişi sağlarlar. Çünkü sosyal örgütler kendi kendilerini besleyemezler.
- Açık sistemler bu enerjiyi bir ürün yahut süreç veya hizmete çevirirler. Bu çevirşim girişe yeni bir biçim verir.
- Açık sistemler çevreye bir ürün sunarlar. Bu ürünü sistemin çıkışı adı verilir.
- Giriş, çevirşim ve çıkış çembersel bir eylemdir. Çünkü çıkan üründen bir kısmı tekrar sisteme girişte yer alır.
- Açık sistemler çevrelerinde kullanacaklarından fazla enerji alır ve bu enerjinin bir kısmını depo ederler.
- Açık sistemler her tür giriş'i kabul etmezler. Bu girişleri kabul veya reddeden seçici süreç kodlama denir. Böylece sistemlere enerji kadar informasyon da girer ve besleme bu tür girişlerle sağlanır. Sistemin karakteri yani parçalar arasındaki ilişki ve enerji değişimlerinin oranı aynı kaldığından açık sistemlerde tutarlı bir durum ve bunu sürdürden dinamik bir denge vardır.
- Açık sistemlerde farklılaşma ve ayrılma süreçleri görülür. Böylece genel eylemlerin yerini özel ve uzmanlaşmış görevler alır.

- Açık sistemler amaçlarına ulaşabilmek için değişik durumlardan harekete geçebilir ve çeşitli yolları deneyebilir.

Bilindiği gibi sosyal sistemler açık sistemlerdir. Çünkü temelinde etkileşim vardır. Etkileşimle de giriş ve çıkışlar genellikle görülebilir. Eğitim sistemi de açık sistemlerin özelliklerini taşıır. Çünkü sisteme giren çıkan sistemi etkileyen bütün değişkenler doğrudan veya kısmen denetim altına alınabilir, görülebilir.

Örgüt kuramcılar çoğunlukla örgütü açık sistem olarak tanımlarlar. Bu açıklık bir sistemin öğelerinin sistemin çıktılarını kendi kendilerine tam olarak belirleyemediklerini durumsal belirsizlik gösteren dış çevre ile etkileşiklerini ifade etmektedir. Örgütün özellikleri beş noktada toplanabilir. Bunlar; toplumsal bileşim, amaç yönelimi, farklılaşmış işlevler, ussal eşgündüm, sürekliılıktır. Bu özellikler birlikte bir grup olarak ele alındıklarında birbirleriyle ara bağımlı oldukları görülür. Her özelliğin bir diğerini etkilediği ve kendisinin de diğerleri tarafından etkilendiği bir olgudur (Aydın, 2007).

Buradaki beş temel özelliği eğitim örgütlerinde de görmek mümkündür. Bilindiği gibi eğitim bireyle, grupta, toplumla ilgili olduğu için toplumsal bileşimlerin bir göstergesi olarak ortaya çıkar. Ayrıca, eğitimin her basamağı bir amaca yönelikdir. Bu amaçlarda belli bir düzen içerisinde en alttan en üste doğru değişiklik arz etmektedir. Örneğin, okul öncesi eğitim kurumlarındaki amaçlar yüksekokretimdeki amaçlardan farklıdır. Ayrıca eğitim örgütlerinde her birim birçok fonksiyonu işlevi yerine getirmektedir. Bu işlevler duruma göre farklılaşmaktadır. Eğitim sistemi içerisinde koordinasyon belirli bir mantık temeli üzerine kurulmaktadır ve eğitim yapı itibarıyle diğer örgütlerde olduğu gibi sürekliilik arz etmektedir. Eğitim sistemi içerisindeki temel ve alt öğeler sistemin varlığını sürdürmek için sürekli bir anlayışa sahiptir.

Genel olarak canlı ve cansız yapılarda ana yapıyı meydana getiren bir bütünlük vardır. Bu bütünlüğün kendi içerisinde uyumlu olması varlığını sürdürmeli bir belirli bir ahenk içerisinde çalışmasına bağlıdır. Birden fazla faktörün bir araya gelip kendi içerisinde bütünlük arz eden her yapıda mutlaka sabit, durağan, yarı durağan bir işleyiş söz konusudur. Fiziki ortamdaki bu işleyışı sağlayan kurallar ile sosyal ya da toplumsal alandaki işleyışı sağlayan kurallar birbirinden farklılık arz etmektedir. Ancak her iki durumda da sistemi meydana getiren faktörlerden birinin görevini yerine getirmemesi diğer parçaların işleyişini olumsuz olarak etkilemektedir. Eğitim sisteminin özelliklerini anlatmadan önce genel olarak farklı durumlardaki sistemleri belirtmekte yarar vardır.

Sistem bir başka açıdan incelendiğinde özelde çeşitli yapılar için geçerli olan dokuz sistem türü vardır. Ayrıca bu dokuz sisteme bağlı olarak alt sistemler de mevcuttur. Başaran (1988)'a göre, sistem türleri şunlardır:

- **Duruk Sistem:** Birbirine dayalı parçalardan oluşan ama devinmeye yeterli olmayan sürekli devinmesiz kalan çerçeve yapılara duruk sistem denir. Örneğin, binalar.
- **Yalın Devinimli Sistem:** Belli bir devinimi, işi, çalışmayı yapan araçlar makinalardır.
- **Öz Devinimli Sistem:** Önceden belirlenmiş bir izlenceye göre elverişli ortam oluştugunda kendiliğinden işleyen makinalar, araçlar, yapılar bu kümeden sistemlerdir. Bilgisayar buna örnek olarak verilebilir. Bunlar gerekçinde kendiliğinden çalışan araçlardır.
- **Öz Yaşamlı Sistem:** Çok yalın olan ama kendi yaşamını kendisi südürebilen bakteri, hücre vs.
- **Bitki:** Bu kümeye giren sistemlerde hücreler bölünür. Belli bir parçayı, organı oluşturmak için ayrımlaşır. Belli bir görünümü yapısı olan bir sistem oluşturur. Bu sistemin üreyebilmesi için aynı türden ama karşı cinsten başka bir sisteme gereklilik vardır.
- **Hayvan:** Duyu organları, sinir sistemi, beyni olan ama kültürel değer yaratmayan yeteneği olamayan canlılar bu kümeye girerler.
- **İnsan:** Bilişsel gücü kendini anlatma yeteneği, araç yapma becerisi, konuşma yeteneği, kültürel değerleri yaratma ve aktarma yeteneği olan canlı insandır.
- **Toplum:** İnsanlar ortak amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelip örgütlendiklerinde toplumsal bir sistem ortaya çıkar.
- **Soyut sistem:** İnsan soyunun üstünde deneyüстü olan sınırları, gücü kesitiremeyen büyük evrenin içine aldığı sanılan sisteme soyut sistem denir.

Her sistem kendisini ayakta tutan ve kendi özelliğini yansitan bir takım alt sistemlerden oluşur. En basit hücrenin bile alt sistemleri vardır. Örneğin, insanın solunum, sindirim gibi sistemleri mevcuttur. Alt sistemin özelliklerini de kısaca şöyle belirtmek mümkündür. Alt sistemin varlığı sistemin varlığına bağlıdır. Alt sistemin eksikliği sistemin yaşamını tehlikeye sokar. Bir alt sistem diğer alt sistemlere dayalı olarak yaşar. Alt sistemin görevi birden çok böülümlerce ya da birimlerce yapılabilir. Bir süper sistemi oluşturan sistemler bir yönetim altında birleştirilmiş süper sistemler birer alt sistem değildir (Başaran, 1988).

Eğitim Sistemi Nedir?

Eğitim sosyal sistemdir. Çünkü insanla ilgilidir. Temel özelliği insanın gelişimine yönelik insanlar arasındaki etkileşime dayanmaktadır. Genel olarak sosyal sistemler sosyal yapı içerisinde yer alır. Sosyal yapı olayların meydana getirdiği bir çember gibidir. Bu çember üzerinde gözlenebilir ve düzgün öğeler olarak yer alan olayların dizimi çemberi tamamladığı zaman sosyal yapı meydana gelir. Sosyal sistemlerin üç sütunu ihtiyaçların gerektirdiği işler ortak normlar ve değerler kuralların uygulanmasıdır. Sosyal sistemler alt sistemlerden meydana gelir ve üst sistemlere bağımlıdır. Alt sistem, sistem veya üst sistem olarak nitelenmeleri görevlerini yapmaktaki bağımsızlık derecelerine göre değişir. Çünkü her biri kendisine bağımlı olanın davranış sınırlarını çizer. Sosyal sistemlerin temellerinde roller, normlar ve değerler bulunur (Bursalioğlu, 1978).

Eğitim bir sistem olarak bir genel bir de geneli meydana getiren alt sistemlerin birbirile uyumlu bir şekilde çalışmasını içeren bir yapıya sahiptir. Sistem içerisinde bulunan paydaşlar hiyerarşik bir yapı içerisinde en üstten en alta doğru özellikle merkezi yönetimlerde bir görev ve rol dağılımı içerisindeidir. Hiyerarşik düzende alttan yukarıya doğru çıkışıkça sistemin kişiye vermiş olduğu roller bir takım normlarla belirlenmiştir. Her normun yapısı da belli bir değer sisteminin üzerine oturtulmaktadır. Sistem içerisinde paydaşlardan birinin ya da bir kaçının rolün gereklerine uygun davranış içerisinde bulunmadığı takdirde genellikleaptırım içerikli normlarla karşı karşıya kalırlar. Bu durum sistemin işleyişini de olumsuz yönde etkiler.

Eğitim sistemi denilince her şeyden önce öğretmen-öğrenci, inşaatçı ve benzeri gibi çeşitli elemanlardan kurulu bir topluluk (veya matematiksel deyişyle bir eleman dizisi) akla gelmelidir. Bu elemanlar arasında şu veya bu şekilde bir ilişki mevcuttur.

Öğretmen/öğrenci ilişkilerinden, dershane vb. den söz edilir. Bu yukarıda sözü edilen birbirile ilişkisi olmayan ayrı ayrı parçalardan meydana gelmiş bir topluluk olmadığı anlamına gelir. Aksine bu ilişkiler incelenirse, bunun sistemli bir örtübü olduğu görülür. Sonuç olarak, bu sistemli örtüünün bir amaca yönelikmiş olduğu (ki bu amaç eğitmektir) ve böylece bir eğitim sistemine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifade ile eğitim sistemi eğitme amacıyla yönelik olan yapısal, görevsel, örgütsel nitelikli öğelerden oluşan örgütlenmiş bir bütündür (Öz, 2003).

Başaran (1988), okulun sistem özelliklerini ve sistemin öğelerini şu şekilde karşılaştırmaktadır:

Girdi: Sistemin yaşamاسını sürdürmesi için girdiler olması gereklidir. Okulun girdileri öğrenciler, eğitim iş görenleri, araç, gereç, teknoloji vs. dır.

İşletme: İşletme sistemin üretim sürecini anlatır. Okul, öğrencilerini diğer girdilerin eliyle ve yardım ile eğitir. Eğitim bir üretim sürecidir. Bu süreçte okulun ürettiği ürün eğitim hizmetleridir.

Çıktı: Sistemin çıktıası ürünü ise davranışları, eğitimim amaçlarına uygun olarak değiştirilen ve yeni davranışlar kazandırılan öğrencilerdir.

Çıktının girdiye dönüşümü: Bir sistemin yaşayabilmesi için çıktıısının yeniden sisteme dönmesi gerekmektedir. Tersine olduğunda girdileri (kaynağı) kuryan sistem ölüür. Okulun çıktıası olan eğitim hizmeti düşünce ve kimi kez mal toplumca satın alınarak paraya dönüştürülür. Bu para ile okul yeniden kendine girdi sağlayarak yaşamاسını sürdürür.

Girdinin giderek artmasına gereklilik: Sistem her defasında bir öncekinden daha fazla girdi almak zorundadır. Çünkü sistem işlemesi boyunca giderek güç yitirme uğrar. Okulda güç yitirimi iki yolla olur. Bunlardan birincisi okulun girdilerinde işlenme sırasında verilen firedir. Okulun planlanandan daha az öğrenci yetiştirmesine böylece öğrenci başına düşen maliyetin artmasına yol açar. Güç yitiminin ikinci yolu girdilerdeki aşınmadır. Eğitim iş görenlerinin yaşılanması, makinelerin, araçların, gereçlerin eskimesi girdilerin aşındığını gösterir. Aşınan girdiler okulun verimliliğini düşürerek eğitim hizmetinin üretimini maliyetini artırır.

Dönüt: Bir sistem yaşamını sürdürmek için sorunlarını çözmek zorundadır. Bunun için üretim sürecindeki ve ürünlerdeki kusurları anında görmesi gerekmektedir. Dönüt sistemin üretim yaparken ve ürünlerini çevrece kullanırken ortaya çıkan sorunlarını örgüte bildiren bilgilerdir. Okul mezunlarının iş hayatında izlenmesi dönüt için en önemli verilerden biridir.

Ayıklama: Sistem kendine gerekmeyen girdilere kapısını kapadığı gibi kendine gereken girdileri de secer alır. Ayıklama okuldaki eğitimim niteliğini yükseltmek için gereklidir. Ancak zorunlu eğitim çağında öğrenciler arasında ayıklama yapmak hem etik hem yasal açıdan mümkün değildir.

Dengelenim, Durulum, Dönüşüm: Sistem yaşam boyunca sorunlarla karşılaşır. Sistemin sorunsuz yaşamasi imkânsızdır. Bu sorunlar; girdilerin azlığından çokluğundan, niteliksizliğinden, iç çatışmalardan, ürünlerinin satılamamasından işe yaramazlığında benzeri durumlardan ortaya çıkabilir. Dengelenim ise, örgütün dış ve iç çevreden gelen sorunlarını çözerken içine düşüğü zorlanmadan bunalımdan kurtulma savaşıdır. Durulum da sorunların çözülmesi ile sağlanan rahat durumdur. Sistem dengelenimin verdiği rahatsız, çalkantılı kargaşadan kurtularak